

УДК 159.953.5:378.14

Марія НАКОНЕЧНА,
викладач Львівського техніко-економічного коледжу Національного університету
«Львівська політехніка» (Україна, Львів) marianaknechna79@mail.ru

ПСИХОЕМОЦІЙНІ ФАКТОРИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Стаття присвячена проблемам самореалізації студентів та молоді в умовах реформацій, висвітлено основні психологічні фактори самоствердження молодого людини та актуальні проблемні питання цього процесу.

Ключові слова: самореалізація, успішне навчання, професійна спрямованість, професійна освіта, психологічні фактори.

Лит. 14.

Maria NAKONECHNA,
teacher of Lviv Feasibility College, National University «Lviv Polytechnic»
(Ukraine, Lviv) marianaknechna79@mail.ru

PSYHOEMOTIONAL FACTORS OF STUDENTS' SELF-REALIZATION IN THE SOCIETY

The article is devoted to the problems of students' self-realization and youth in the terms of reformation. The main psychological factors of youth's assertiveness and current problematic issues of this process are highlighted.

Key words: self-realization, successful learning, professional orientation, vocational training, psychological factors.

Ref. 14.

Марія НАКОНЕЧНАЯ,
преподаватель Львовского технико-экономического колледжа Национального
университета «Львовская политехника» (Украина, Львов) marianaknechna79@mail.ru

ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ САМОРЕАЛИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ В ОБЩЕСТВЕ

Статья посвящена проблемам самореализации студентов и молодежи в условиях реформаций, освещены основные психологические факторы самоутверждения молодого человека и актуальные проблемные вопросы этого процесса.

Ключевые слова: самореализация, успешная учеба, профессиональная направленность, профессиональное образование, психологические факторы.

Лит. 14.

Постановка проблеми та аналіз досліджень. Кожна людина повинна знайти своє «місце» у цьому світі, своє призначення, свій поклик, займатися справою, яка приносить не тільки матеріальний добробут, а й внутрішнє задоволення. При поєднанні цих двох речей отримаємо гармонійний розвиток особистості. Знаємо, роботу, яку люблять, – виконують добре і фахово, тому маємо сприяти молодим людям у позитивній їх самореалізації. У пе-

ріод становлення України як Європейської держави реформ зазнають усі галузі. Невизначеність у політичній та економічній сферах негативно впливає на осіб підліткового віку, коли необхідно визначитися у напрямку своєї діяльності та у своєму майбутньому. Пристосуватися до умов теперішнього життя складно, реалізувати себе професійно можна за умови реальних життєвих поглядів, активізації внутрішніх психологічних ресурсів. Актуальність питання самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку розглянуто у працях М. Аверіна, В. Бочелюка, І. Білецької, С. Сисоєвої, О. Главацької, З. Петрасинського. Проблеми успішності та самореалізації студента як самодостатнього індивідуума мають місце у дослідженнях Ю. Гаганова, Є. Андрущенко, Г. Голованя, Л. Басараб, Ю. Волошкової, А. Рєана, С. Смірнова. Самореалізацію як спосіб стабільної активності особистості розкрито у працях Д. Леонтьєва, В. Сафонова, В. Слободчикова. Психолого-педагогічні особливості формування здатності до самореалізації, самопізнання та самовизначення висвітлюються у дослідженнях Т. Воеводіна, Т. Бойченко, Н. Колотій, Н. Білоусова, Е. Антипова.

Мета статті – висвітлити психоемоційну сторону молодих людей, студентів у процесі самореалізації, адаптацію до кризових соціальних умов.

Виклад основного матеріалу. Самореалізація – сенс життя кожної людини, виявлення глибокої сутності особи. Процес надзвичайно складний, інтегрований на розумне, свідоме становлення людини як особистості. Результат цього процесу – власне внутрішнє задоволення, самоповага, розуміння значущості свого буття, забезпечення соціального, матеріального добробуту, психологічного, морального і фізичного здоров'я. Це вияв та розкриття особистісного індивідуального потенціалу, самодисципліна, пізнання свого «Я» у дійсному, майбутньому і бажаному прояві, побудова свого життєвого шляху, стратегії. Самореалізація супроводжується самоуправлінням, що зумовлюється здатністю контролювати індивідом власні дії, емоції та саморегуляцією, що характеризується корегуванням та усвідомленням наслідків своєї дії. Обидва чинники є важливими для життя людини в соціумі, і в процесі створюється власний, вироблений, відкорегований поведінковий досвід особи [14]. Процес самореалізації не може відбуватися без включення в соціум, без взаємовідносин між особистостями. Кожна людина – особливий індивід з сукупністю особистісних рис, генетично закладених та набутих в процесі розвитку, і всім їм необхідно співіснувати. Важливим кроком самореалізації є її самовизначення, що передбачає індивідуальне бачення свого життєвого шляху і є ключовим орієнтиром індивіда. Самоствердження може відбуватися як позитивно, так і негативно. Негативний прояв самореалізації відбувається, як показує досвід, в осіб психологічно травмованих з дитинства, це діти батьків алкозалежних, інтелектуально нерозвинених, асоціальних. Діти з такого соціального середовища не сприймають іншого життя, не виходять за межі своєї «зони комфорту» і не здатні до когнітивної поведінки, також атмосфера в сім'ї не сприяє розвитку особистості, а, навпаки, змушує до негативного думання, апатії, розчарувань. Особливо це впливає на підлітків, у цьому віці вони надто вразливі, набувають багато комплексів, що унеможливує нормальний розвиток особистості, формується певний світогляд. Самоствердження таких осіб відбувається за рахунок «руйнівних» речей: куріння, вживання наркотичних речовин, алкоголю, вони створюють конфлікти та вирішують їх неадекватно, у результаті «сценарій» їхнього життя перегукується з батьківським. Таке життя є неповноцінним, це скоріше можна назвати існуванням. Індивід в міру свого світосприйняття відбувається день за днем, їм достатнього того, що є, досягати чогось більшого, якісніше забезпечувати добробут родини в них немає потреби. Це важливо зауважити на ранніх стадіях – прояви нездорової психіки та поведінки дитини вже можна побачити у дитячому садочку та школі, коли можна вдатися до професійної допомоги та

психокорекції, допомогти особистості подолати комплекси, скерувати інтелектуально позитивними мотивами, підвищити самооцінку, розширити уяву про сутність життя та феноменальність кожної людини. Позитивна самореалізація вимагає титанічних зусиль та праці насамперед над собою і спрямована на якісне індивідуальне самовираження та самоствердження. Батьки, які хочуть доброго майбутнього для своїх нащадків, всіляко спрямовують їх, підкріплюють їх особистісну важливість. Проблема визначення підрос-таючою особистістю простору для самоствердження та самореалізації надзвичайно актуальна в сучасних умовах, однак незмінним залишається факт: реалізація особистості суттєва у професійній сфері, яка є засобом забезпечення і найбільшим «полем» виявлення особистісного потенціалу, який передбачає розвиток духовних, моральних, та професійних навиків. Під професійною самореалізацією розуміємо вибір особистістю майбутньої професії. Завдяки спільним інтересам індивіди утворюють соціально-професійну одиницю, що спрямована на отримання певного фаху та набуття знань та умінь в цій галузі. Якщо розглядати групу студентів-однодумців, то зауважимо, що кожен з них є особою з набутими, але не сталими, звичками, поведінковими проявами та емоціями, кожен з них має у своїй уяві ідеальний шлях майбутнього, професійного, соціального, підкріплений юнацьким максималізмом та позбавленого життєвих реалій. Об'єктивне бачення життєвого шляху сповнене розходження між реальним, при усвідомленні цього дещо пізніше, індивід може глибоко переживати і втратити сенс свого буття [12]. Розглядаючи самореалізацію як систему особистісних і загальноприйнятих якостей, маємо основні з них: а) психологічні засади закладені в ранньому дитинстві та набуті в шкільному віці. У дитинстві вирішальну роль відіграють батьки, які закладають базові основи впевненого, психологічно здорового в майбутньому підлітка. Відповідальність, комунікабельність у спілкуванні, повага та чемність до старших, вміння адекватно сприймати критику, тактично відстоювати свою позицію та думку, і основне – усвідомлення важливості свого існування та неповторності забезпечує свідомий розвиток підлітка в соціальному колі, характерному на даному віковому етапі. Саме у шкільному віці особи набувають найбільшого досвіду співжиття в соціумі, в підлітковому віці посилюється прагнення до самосприйняття, до усвідомлення свого місця в житті і самого себе як суб'єкта відносин з оточуючими; б) соціальні причини: бажання бути матеріально забезпеченим, набуті соціального становища у суспільстві, мати повагу серед друзів, родини, співробітників; в) мотиваційний аспект: майбутній фахівець має бути впевненим, що обрана професія є необхідною у суспільстві і буде фундаментом його професійного росту, успіху, засобом соціального та матеріального становлення. Високовмотивовані особистості виявляють значні вольові зусилля у впровадженні професійного потенціалу, в тому числі, і в навчанні, і досягають хороших результатів, такі індивіди сумлінніше і наполегливіше навчаються. Також слід зазначити, що уникнення невдач чи непередбачуваних життєвих ситуацій є протилежним фактором мотивації і пов'язані з негативними емоціями: страх, напруженість, підвищена тривога і, в кінцевому результаті, припинення професійного росту. У той час, коли позитивні емоції закладають впевненість у собі, радість від навчання чи праці, світле бачення професійної перспективи у всіх її проявах. Разом узяті дані фактори забезпечать процес адаптації студента: чим швидше буде проходити процес адаптації, тим ефективнішим буде навчання, що є запорукою успіху. Успіх – це внутрішнє бажання особистості, це позитивний, значущий результат. Для молоді особи успіх тотожний з визнанням її в соціумі, показник його самоствердження, що підкріплюється позитивним мисленням і гарантує гармонійний стан та бажання якнайповніше реалізувати себе професійно. Аргументованим беззаперечним фактором самореалізації є спілкування, що забезпечує розвиток

комунікативних здібностей, обмін думками, почуттями, емоціями, через що підлітки набувають досвіду та навичок пристосування один до одного, що допомагає уникати конфліктів. Через спілкування люди розширюють кругозір, збагачуються уміннями, внутрішньо та духовно насичуються. Перед викладачами ВНЗ стоїть завдання надати не тільки дати належну професійну освіту, але й розвивати творчий потенціал, здатність до логічного мислення, дослідницької та пошукової діяльності, розвивати впевненість у собі. Педагог має допомогти розкритися студенту і побачити його психологічні особливості, на практиці часто зустрічаються студенти з високим рівнем знань, проте є сором'язливими, що породжується недостатньою впевненістю у собі (впливають некорисні переконання з дитинства: я не важливий, недостойний). Професійну спрямованість викладачі повинні висвітлювати не тільки у викладенні навчального теоретичного матеріалу, але й ознайомлювати з вимогами до високопрофесійного фахівця та розширювати уявлення студентів за практичних навичок. Важливим фактором є рішення батьків, які в міру своїх можливостей чи бачень направляють своїх дітей на навчання без врахування їхньої думки. Розуміємо, що такий спосіб не зовсім прийнятний і, як правило, приречений. Для більш-менш позитивного прояву студента необхідна суттєва мобілізація внутрішніх ресурсів. Такі фахівці зрідка стають професіоналами, частіше в зрілому віці змінюють професію. При добре закладених психологічних цінностях це не перейде в агресивні, неадекватні вчинки індивіда. Подібні кризові умови самореалізації можуть виникати і у самодостатнього фахівця, причиною чого є соціальні чинники (банкрутство підприємства, економічна криза, зниження актуальності професії). Як наслідок таких процесів, в особі відбуваються деформації мотивації, соціальної поведінки, набутих цінностей, індивідуальні стереотипи посилюють явище дезадаптації в несталіх соціальних умовах самореалізації. Для успішної самореалізації у професійній сфері необхідна професійна компетентність, що робить можливим розширювати поле професійної діяльності, необхідно максимально використовувати поєднання усіх індивідуальних особистісних емоційно-вольових характеристик та професійного потенціалу. Таким чином можна запобігти емоційному та психологічному травматизму особистості, що може перейти у плачевні неадекватні наслідки.

Висновки. Особистість – це складна система, що розвивається, а розвиток полягає у падіннях та злетах, у доброму та поганому, у горі та радості, в успіху та розчаруванні. Найважливішим рушійним фактором, що сприяє росту професійної реалізації, є сукупність особистісно-індивідуальних, мотиваційних, психологічних якостей, які забезпечать адаптацію до соціальних змін та конструктивної професійної самореалізації.

Індивід може якісно та повноцінно навчатися фахово, коли буде впевненим, що набуте стане основою його успіху і необхідне в суспільстві. Студент має прагнути через учіння утвердити свій соціальний статус у суспільстві чи в конкретному соціальному колективі.

Результатом успішного становлення особистості є стійкість до дезорієнтаційних впливів, що передбачає мобілізацію сутнісних сил і внутрішніх ресурсів особи. Кожна успішно реалізована особа у тому чи іншому напрямку – це «здорова» нація, «здорові» родини, щасливі діти і наше майбутнє. Для позитивного її прояву маємо скеровувати та дбати про психологічні засади цього з раннього дитинства і до моменту, коли індивід стає самодостатнім і готовий цілковито до самостійного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аверін М. Самоорганізація особистості у сучасній школі : самовиховання та самовдосконалення особистості учня / М. Аверін // Відкритий урок. Розробки, технології, досвід. – 2009. – № 11. – С. 22–27.
2. Антипова Е. Роздуми про моральність і самовдосконалення особистості // Психологія внутрішнього світу / [упоряд. Т. Гончаренко]. – К., 2005. – С. 39–45.

3. Береговенко К. Створення умов для самореалізації особистості / К. Береговенко // Виховна робота в школі. – 2006. – № 9. – С. 40–50.
4. Бех І. Саморозвиток і самореалізація особистості / І. Бех // Психологічні джерела виховної майстерності. – К., 2009. – С. 53–59.
5. Білецька І. Життєве проектування як спосіб самопізнання як спосіб самостворення, самоствердження і самопрезентації особистості / І. Білецька // Психолог. – 2007. – № 8 – С. 3–5.
6. Білоусова Н. Педагогічні умови формування потреби у самовдосконаленні в учнів молодшого підліткового віку / Н. Білоусова // Рід. шк. – 2010. – С. 45–49.
7. Бойбіна Ю. Розвиток самопізнання та впевненості в собі у дітей 10-12 років / Ю. Бойбіна. – К. : Шкіль. світ, 2008. – С. 3–79.
8. Бойченко Т. Самопізнання і самовиховання // Т. Бойченко, Н. Колотій. – Основи здоров'я. – К., 2005. – 120 с.
9. Бочелюк В. Психолого-педагогічні особливості формування у старшокласників здатності до самореалізації // В. Бочелюк., В. Зарицька Педагогічна психологія. – К., 2006. – С. 14–29.
10. Воєводіна Т. Специфіка взаємозв'язку процесів соціалізації та самовизначення / Т. Воєводіна // Соц. педагогіка: теорія та практика. – 2008. – № 2. – С. 4–9.
11. Главацька О. Суть процесу самопізнання як компонента самовиховання / О. Главацька // Основи самовиховання особистості. – Тернопіль, 2008. – С. 21–29.
12. Кіщун Г. Роль самооцінки учнів у навчанні та стосунках з однолітками / Г. Кіщун // Психолог. – 2009. – №2. – С. 3–14.
13. Калошин В. Психологічні аспекти самовиховання учнів / В. Калошин. – Х. : Основа, 2012. – 155 с.
14. Лішин О. Тенденції особистого самовизначення в підлітковому та юнацькому віці / О. Лішин // Практич. психологія та соц. робота. – 2011. – № 1. – С. 33–37.

REFERENCES

1. Averin M. Samoorganizacija osobnosti u suchasnoj shkoli : samovihovannja ta samovdoskonalennja osobnosti uchnja / M. Averin // Vidkritij urok. Rozrobki, tehnologii, dosvid. – 2009. – № 11. – S. 22–27.
2. Antipova E. Rozdumi pro moral'nist' i samovdoskonalennja osobnosti // Psihologija vnutrishn'ogo svitu / [uporjad. T. Goncharenko]. – K., 2005. – S. 39–45.
3. Beregovenko K. Stvorennja umov dlja samorealizacii osobnosti / K. Beregovenko // Vihovna robota v shkoli. – 2006. – № 9. – S. 40–50.
4. Beh I. Samorozvitok i samorealizacija osobnosti / I. Beh // Psihologichni dzherela vihovnoi majsternosti. – K., 2009. – S. 53–59.
5. Bilec'ka I. Zhitteve proektuvannja jak sposib samopiznannja jak sposib samostvorennja, samostverdzhennja i samoprezentacii osobnosti / I. Bilec'ka // Psiholog. – 2007. – № 8 – S. 3–5.
6. Bilousova N. Pedagogichni umovi formuvannja potrebi u samovdoskonalenni v uchniv molodshogo pidlitkovogo viku / N. Bilousova // Rid. shk. – 2010. – S. 45–49.
7. Bojbina Ju. Rozvitok samopiznannja ta vpevnenosti v sobi u ditej 10-12 rokov / Ju. Bojbina. – K. : Shkil. svit, 2008. – S. 3–79.
8. Bojchenko T. Samopiznannja i samovihovannja // T. Bojchenko, N. Kolotij. – Osnovi zdorov'ja. – K., 2005. – 120 s.
9. Bocheljuk V. Psihologo-pedagogichni osoblivosti formuvannja u starshoklasnikiv zdatnosti do samorealizacii // V. Bocheljuk., V. Zari'ka Pedagogichna psihologija. – K., 2006. – S. 14–29.
10. Voєvodina T. Specifika vzaemozv'jazku procesiv socializacii ta samoviznachennja / T. Voєvodina // Soc. pedagogika: teorija ta praktika. – 2008. – № 2. – S. 4–9.
11. Glavac'ka O. Sut' procesu samopiznannja jak komponenta samovihovannja / O. Glavac'ka // Osnovi samovihovannja osobnosti. – Ternopil', 2008. – S. 21–29.
12. Kishhun G. Rol' samoocinki uchniv u navchanni ta stosunkah z odnolitkami / G. Kicun // Psiholog. – 2009. – №2. – S. 3–14.
13. Kaloshin V. Psihologichni aspekti samovihovannja uchniv / V. Kaloshin. – H. : Osнова, 2012. – 155 s.
14. Lishin O. Tendencii osobistogo samoviznachennja v pidlitkovomu ta junac'komu vici / O. Lishin // Praktich. psihologija ta soc. robota. – 2011. – № 1. – S. 33–37.

Статтю подано до редакції 12.02.2015 р.